

ДОЦІЛЬНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ З ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛАВР УКРАЇНИ ХІХ СТ.

Історію Києво-Печерської Лаври ХІХ ст. неможливо розглядати без зв'язку з різними науковими гуртками, які виникали в її стінах. Гуртки базувалися на всебічній підтримці й спільності завдань у просвітництві з Києво-Печерською Лаврою, готували активних захисників православної віри, визначних людей, котрі несли в маси ідеї культури й просвітництва. Для подальшого розвитку необхідно нам знати й володіти педагогічними напрацюваннями попередників, що вимагає проведення ґрунтовного аналізу християнського досвіду просвітницько-виховної діяльності.

Зосередження при Києво-Печерській Лаврі значної кількості вихованців Могилянської колегії - академії сприяло активній діяльності печерського ученого гуртка, започаткованого Єлисеєм Плетенецьким. Тут пишуться найважливіші богословські твори, літературні праці різних жанрів і полемічні трактати, які складали безпосередньо вихідці з лаврського чернецтва та інші київські вчені. У творах Інокентія Гізеля, Лазаря Барановича, Феодосія Софоновича, Феофана Прокоповича та інших письменників висувалися ідеї неперервності української історії, починаючи від доби Київської Русі [12, с. 39]. Особливу увагу лаврські вчені відводили тематиці засновників Печерського монастиря. Саме звернення до київських святинь використовувалося для патріотичного виховання в стінах як Академії, так і Лаври. В умовах інтенсивної колонізації і русифікації української культури це сприяло зміцненню її національних позицій, а тим самим і підвалин української державності, що стверджує і Н. Яковенко: "...опертя на київське середньовіччя відіграло для українців ХVІІ ст. актуальну ідеологічну роль, оскільки реставрація київської державно-політичної самосвідомості народу оживляла в уяві читача процеси, пов'язані з витокami національної державності й культури" [1, с. 91].

Культурно-освітня праця в Лаврі вихованців Києво-Могилянської академії обумовила напрям діяльності печерської друкарні відповідно до вимог часу. Керівництво видавничого осередку користалося досвідом і освіченістю цієї елітарної частини лаврського чернецтва, покладаючи на неї основні обов'язки щодо підготовки книг до друку. Одні з них займалися перекладами з грецьких і латинських оригіналів на тогочасну українську чи польську мови, інші перевіряли готовий переклад, займалися корекцією друку. Найбільш освічені, насамперед самі архимандрити й керівники друкарні, писали передмови до творів, готували до них науково – довідковий апарат. Як відомо, Лавра особливо уважно ставилася до оформлення своїх видань і досягала завдяки своїм кваліфікованим працівникам, високої досконалості надрукованих творів.

Для просвітницької роботи в стінах Печерського монастиря велике значення мала та обставина, що, крім вихованців Академії, які зразу ж по закінченні навчання поступали в Лавру з метою прийняття чернецького постригу, та тих, які, ще перебуваючи в стінах учбового закладу, поєднували навчання з монастирським послушенням "в надєжде монашества", в Лаврі гуртувалася значна кількість її постриженців, котрі, виконавши за велінням Синоду свою духовну службу в різних російських єпархіях (як правило, на високих ієрархічних посадах), поверталися в рідну обитель "на покой", дотримуючись чернечої обітничі. Останні, набувши великого досвіду педагогічної та адміністративної діяльності, продовжували свою культурно-освітню працю в стінах Печерського монастиря. Разом з новоприбулими вихованцями Академії, а також ієромонахами з певним стажем служби в Лаврі вони виконували важливі справи за дорученням світської і церковної влади. Зокрема, колишній викладач Смоленської семінарії Арсеній Піонтницький та Варнава Старжицький, якого лаврська адміністрація після вчителювання в Київській академії призначила ігуменом приписного Дятловицького монастиря, а згодом – начальником Китаївкої пустині й екзаменатором, працювали над "Книжицею для основательнейшого знання калмикам християнского закона". До цієї роботи був залучений також колишній архимандрит Харківського Преображенського монастиря Йосип Занке-

вич, що прибув у Лавру на спокій [2, с.163]. Ці ж особи в у XVIII – поч. XIX ст. працювали в очолюваній ректором Києво-Могилянської академії Сильвестром Кулябкою групі духовних осіб, яка за дорученням Синоду займалася складанням “Книжицы о собственных всякого чина должностях” [4, с. 289]. У 50-х рр. XVIII ст. у зв’язку з виправленням “Четы-Міней” Дмитра Ростовського і “Патерика Печерского” київський митрополит, колишній печерський архімандрит Тимофій Щербацький наказав створити в Лаврі особливу комісію з “людей в священном писаніи и церковных исторіях искусных и учительных от всякого их послушанія уволив к тому делу на коште лавры, которой собственная польза с печатанія тех книг зависит...”. До складу цієї комісії увійшли згадані Йосиф Занкевич, Варнава Старжицький і Арсеній Піотницький, а також керівник друкарні Веніамін Фальковський, з якими Тимофій Щербацький, як доповідав Синоду, вже обговорював “Четы-Міней” [6, с. 639].

Окрім зазначеної наукової діяльності відомо також, що лаврські ієромонахи брали участь в діяльності комісії для кодифікації українського права як перекладачі і переписувачі “книг правних”. Взагалі лаврські ченці з вихованців Академії високо цінилися як знавці латині, польської, грецької та інших мов. Це неодноразово відзначав у своїх листах видатний діяч епохи Лазар Баранович, прирівнюючи рівень київської вченості до рівня найавторитетніших освітніх осередків Європи. “Пускай бы кто-нибудь из отцев училищнаго братства переложил латынь, в одном месте с избытком употребленную, на язык польській, – звертався він до печерського архімандрита з приводу видання одного з своїх польськомовних творів, – я неперелагал ради скорости, а на севере у меня скорее можно найти охотника, нежели латинщика; Киев этим славен. Как это русскій Париж, то из Киева, как из разумной головы, ежели не выдадут ответа, – замолкнет дело это навсегда” [8, с. 117].

Високу освіченість київського духовенства відзначав також відомий мандрівник Павло Алеппський. “Среди этих настоятелей монастырей есть люди ученые, законоведы, ораторы, знающие логику и философію и занимающиеся глубокими вопросами” [9, с. 9].

При Лаврі активно діяв інститут проповідництва, створений зусиллями печерського архімандрита Єлисея Плетенецького – ідейного попередника Петра Могили. У другій половині XVIII ст. лаврськими проповідниками було чимало відомих тогочасних церковно-політичних діячів, для яких ця посада служила своєрідним перехідним щаблем до вищої, як правило, архієрейської посади.

Відомо, що проповідував у Лаврі Варлаам Ясинський, згодом печерський архімандрит [3, с. 339]. Напередодні свого високого призначення в Росії займалися проповідництвом у Лаврі Стефан Яворський і, одночасно з роботою над “Четы-Мінеями”, Дмитро Ростовський. Зокрема, останній 24 лютого 1685р. виголосив проповідь у рік з дня поховання Інокентія Гізеля, з приводу чого його сучасник, печерський архімандрит Варлаам Ясинський називав Ростовського “искусным и благоразумным проповедником слова Божія” [2, с. 43]. У свою чергу, Дмитро Ростовський у листі до Стефана порівнюючи богословів-просвітників з ченцями-пустельниками, так оцінював роль проповідництва в тогочасному суспільному житті: “...овыи (пустынножители) имуще благодать, о себе токмо пекутся; иные же (учители и слова Божія проповедники) иных души пользоваться тщатся; сии оных много превышают” [12, с. 541].

Проповідництвом займалися також інші вихідці з лаврського братства. Так, Гедеон Одорський у дедикації Катехизиса згадував про свою 25-річну проповідницьку діяльність “на кievских церковных амбонах” [10, с. 51]. Печерськими казнодіями значилися також Синесій Залуцький, Афанасій Миславський, Тимофій Александрович та багато ін.

Варто відзначити ту обставину, що, твердо відстоюючи духовні цінності православ’я, освічені богослови Лаври не поділяли позицій агресивного антикатолицизму, закликали до християнської віротерпимості і взаєморозуміння між представниками різних конфесій. Характерні в цьому контексті погляди Стефана Яворського, екуменічна діяльність якого мала багато спільного з його попередником – Петром Могилою, а саме: у своїй полемічній діяльності і зміцненні позицій православ’я вони творчо використовували все те цінне, чим володіли інші конфесії. Зокрема, у своєму творі “Камінь віри” Яворський використав праці відомих на той час католицьких богословів – Белларміна та Бекана [5,

с. 93]. Подібний стан речей в українському православ'ї насамперед в проповідництві, викликав занепокоєння в особливих ревнителів православної віри, яке передав у листі до Петра I Єрусалимський патріарх Досифей: "Ныне в той стране глаголемое козацкая земля суть неции, иже в Риме и Польше от латинов научени, и бяху архимандриты, игумены и прочитают неподобная мудрования в монастырех..." [7, с. 3].

Значна кількість освічених осіб, котрі гуртувалися при Лаврі, та їх різностороння просвітницька діяльність у тісному зв'язку з Київською академією надавала Печерській лаврі характеру науково-освітнього центру, хоча після короткочасного функціонування створеної Петром Могилою школи у Лавра не мала при собі власних загальноосвітніх учбових закладів. Цікавим у цьому контексті є свідчення, яке подає К. Харлампович, хоч і піддає його сумніву: "По весьма недостоверной "Хронике русского театра", – заявляє автор в одній з приміток, – в 1699 – 1700 рр. в Киево – Печерской Лавре обучались (великорусские) студенты Григорий Палицын, Константин Дьяконов, Федор Белозерский – главные действующие лица в разыгранной 1 января 1700 г. пьесе Дмитрия Туптала "Кающийся грешник"[11, с. 414].

Отже, Києво-Печерська Лавра зазначеного періоду була не тільки релігійним, але й визначним науково-освітнім центром, навколо якого гуртувалися представники української духовної та інтелектуальної еліти. У час панівного положення польської культури (XVII ст.) та інтенсивної русифікації України (XVIII ст.) звернення лаврських науковців до просвітництва України з часів Київської Русі сприяло зміцненню національно-освітніх позицій Української держави.

Список використаної літератури

1. Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей. – К., 1992. – Т. I. – 122 с.
2. Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. II (1721-1795) / под ред. Н. И. Петрова: В 5 тт. – К.: Тип. КПЛ., 1904-1908.
3. Варлаам Я. Митрополит Киевский и Малыя России (1690 – 1707г.) / Я Варлаам // Киевские епархиальные ведомости. – 1905. – №12 – 29, 31- 35, 49 – 50.
4. Вишневский Д. Киевская Академия в первой половине XVIII века / Д. Вишневский – К., 1903. – 371с.
5. Захара І. С. Стефан Яворський. / І. С. Захара. – Львів : Каменяр, 1991. – 111с.
6. Описание документов и дел, хранящихся в архиве Св.Синода: в 39 т. (1542-1759). – СПб., 1868-1910.
7. Пекарский П. Наука и культура в России при Петре Великом / П. Пекарский. – СПб., 1862. – 694с.
8. Письма преосвященного Лазаря Барановича. – Чернигов, 1865.
9. Путешествие Антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века: в 5 вып. – М., 1896-1900.
10. Стратий Я. М., Литвинов В. Д., Андрушко В. А. Описание курсов философии и риторики профессоров Киево-Могилянской академии. / Я. М. Стратий, В. Д. Литвинов, В. А. Андрушко. – К.: Наукова думка, 1982. -346 с.
11. Харлампович К. Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь / К. Харлампович. – Казань, 1914. – Т.1. – 878 с.
12. Яворський Стефан. Філософські твори.: в 3-х т./ Стефан Яворський. – К.: Наукова думка, 1992. – Т. 1 – 629 с.

Андрій Хлопов

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ "ТЕХНОЛОГІЇ" ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ "ВИЩА МАТЕМАТИКА"

Мета статті. В умовах сучасного конкурентного середовища неоціненну роль відіграють інноваційні технології при підготовці майбутнього вчителя. Проблеми наукової організації праці (НОП) також завжди привертала увагу вчених, науковців, управлінців, керівників.